

حمایت‌های بین‌المللی از مالکیت صنعتی و جایگاه ایران در این حوزه

شوکت شایسته^۱

تاریخ دریافت: ۱۳۸۹/۱۱/۱۶

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۲/۲۴

چکیده

حقوق مالکیت صنعتی شاخه‌ای از حقوق مالکیت فکری است که موضوع آن حمایت از اختراعات، علائم تجارتي و علائم خدماتی، نام‌های تجارتي، طرح‌های صنعتی، نشانه‌های جغرافیایی، رقابت منصفانه و اسرار تجارتي است. حمایت از این موضوعات در سطح ملی سابقه‌ای دیرینه دارد، اما حمایت‌های بین‌المللی از سال ۱۸۸۳ با تصویب کنوانسیون پاریس آغاز و به تدریج گسترده‌تر و کامل‌تر شد. پانزده سند بین‌المللی که پیرامون موضوعات مختلف مالکیت صنعتی به تصویب می‌رسند و توسط سازمان جهانی مالکیت فکری اجرا می‌شوند، در این مقاله به اختصار مورد بررسی خواهند شد.

کلیدواژه‌گان: اختراعات، علائم تجارتي، طرح‌های صنعتی، نشانه‌های جغرافیایی، رقابت منصفانه

معاونت تحقیقات،
آموزش و حقوق شهروندی

Email: shayesteh7@gmail.com

<http://www.lri.ir>

۱. کارشناس ارشد حقوق مالکیت فکری

معاونت تحقیقات، آموزش و حقوق شهروندی

مقدمه

حقوق مالکیت فکری^۱ شاخه‌ای از علم حقوق است که هدف آن حمایت از دستاوردهای فکری بشر است. حقوق مالکیت فکری را از دیرباز به دو شاخه کلی تقسیم کرده‌اند:

۱- حقوق مالکیت ادبی و هنری شامل موارد ذیل می‌شود:

الف) کپی‌رایت^۲ یا حق مؤلف^۳ با موضوع حمایت از آثار ادبی، هنری و علمی^۴
 ب) حقوق مرتبط یا حقوق مجاور^۵ با موضوع حمایت از اجراکنندگان^۶ آثار مشمول کپی‌رایت، تولیدکنندگان فونوگرام^۷ و سازمان‌های پخش^۸

۲- حقوق مالکیت صنعتی شامل موارد ذیل می‌شود:

الف) اختراعات^۹

ب) علائم تجارتي و علائم خدماتي^{۱۰} و نام‌های تجارتي^{۱۱}

ج) طرح‌های صنعتی^{۱۲}

د) نشانه‌های جغرافیایی^{۱۳}

ه) رقابت^{۱۴}

و) اسرار تجارتي^{۱۵}

1. intellectual property law

2. copyright

3. author's right (droit d'auteur)

4. literary, artistic and scientific works

5. related rights or neighboring rights

6. performers

7. producers of phonograms

فونوگرام ضبط منحصراً شنیداری (نه دیداری یا دیداری و شنیداری) صداها را بر روی هر وسیله‌ای می‌گویند.

8. broadcasting organizations

9. inventions

10. trademarks and service marks

11. trade names

12. industrial designs

13. geographical indications

نشانه‌های جغرافیایی مشخص می‌کنند که محصولی در قلمرو یک کشور یا منطقه یا محلی در آن قلمرو تولید شده و کیفیت، شهرت یا دیگر ویژگی‌های محصول اساساً قابل انتساب به مبدأ جغرافیایی آن است، مثل فرش ایران

14. competition

15. trade secrets

از دیرباز کشورها برای حمایت از موضوعات گفته شده قوانینی به تصویب رسانده‌اند. برای مثال «انگلستان اولین کشوری بود که با «قانون انحصارات» سال ۱۶۲۴ برای مالکیت صنعتی... قانونی برای حمایت از مالکیت معنوی تدوین نمود».^۱ «آمریکا در سال ۱۷۹۰ میلادی و بعد از آن فرانسه در سال ۱۷۹۱ میلادی اولین قوانین ملی خود را درباره حمایت از اختراع به تصویب نمودند».^۲ آلمان در ۱۸۷۷ و ژاپن در ۱۸۷۱ نخستین قوانین خود را در حوزه اختراعات تصویب نمودند.^۳ اما نقض حقوق صاحبان فکر در خارج از قلمرو کشورها، ایده تصویب اسناد بین‌المللی به منظور تأمین حمایت از حقوق اتباع هر کشور در قلمرو سایر کشورها را موجب شد.

نخستین حرکت در این راستا تصویب کنوانسیون پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی در سال ۱۸۸۳ و اقدام بعدی تصویب کنوانسیون برن برای حمایت از آثار ادبی و هنری در سال ۱۸۸۶ بود. پس از آن تا کنون اسناد بین‌المللی متعددی با موضوعات مختلف در این حوزه به تصویب رسیده‌اند. در این مقاله اسناد بین‌المللی پیرامون مالکیت صنعتی که توسط سازمان جهانی مالکیت فکری (وایپو)^۴ اداره می‌شوند و عملاً در نوع خود تأثیرگذارترین اسناد هستند و نیز وضعیت الحاق ایران به آنها را بررسی خواهیم کرد. مباحث دوم تا پنجم به ترتیب به اسناد بین‌المللی مربوط به اختراعات، علائم تجاری، طرح‌های صنعتی و نشانه‌های جغرافیایی اختصاص یافته و در مبحث نخست کنوانسیون پاریس به جهت در برداشتن تمامی موضوعات فوق، به صورت جداگانه بررسی شده است.

مبحث اول: کنوانسیون پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی^۵

بند اول: تاریخچه^۶

در قرن گذشته، به دلیل فقدان اسناد بین‌المللی، حمایت از حقوق مالکیت صنعتی در سطح بین‌المللی غیرممکن و در تک‌تک کشورها بسیار دشوار بود. توسعه شتابان فناوری و

۱. عبدالحمید شمس، حقوق مالکیت بر علائم تجاری و صنعتی، انتشارات سمت، چاپ اول، ۱۳۸۲، ص ۱۴.

۲. سیدحسین میرحسینی، مقدمه‌ای بر حقوق مالکیت معنوی، نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۸۴، ص ۲۲.

3. Nobuhiro Nakayama, *Industrial Property Law*, Volume 1, Koubundou Publishers, 2000, pp 34 & 36

4. World Intellectual Property Organization (WIPO)

این سازمان یکی از آژانس‌های تخصصی وابسته به سازمان ملل متحد است که ایران در آن عضویت ندارد.

5. Paris Convention for the Protection of Industrial Property

6. *WIPO Intellectual Property Handbook*, Second Edition, WIPO Publication, 2004, p 241

تجارت، نیاز به یافتن راهی برای حمایت فراملی از اختراعات، علائم تجارتي، طرح‌های صنعتی و سایر موضوعات مالکیت صنعتی را نمایان‌تر ساخت.

به دنبال خودداری گسترده مخترعان خارجی از شرکت در نمایشگاه بین‌المللی ابداعات وین در سال ۱۸۷۳ از بیم نقض حقوق خود، در سال ۱۸۷۸ کنگره بین‌المللی مالکیت صنعتی با هدف حمایت از دستاوردهای فکری بشر در حوزه صنعت و تجارت در پاریس برگزار شد. نتیجه اصلی این کنگره درخواست از یکی از دولت‌های شرکت‌کننده برای برگزاری یک کنفرانس دیپلماتیک بین‌المللی بود که وظیفه آن، تهیه مبنای سندی بین‌المللی برای حمایت از مالکیت صنعتی بود.

پس از برگزاری این کنگره، پیش‌نویس نهایی در فرانسه تدوین شد که ایجاد اتحادیه‌ای بین‌المللی را برای حمایت از مالکیت صنعتی پیشنهاد می‌کرد و دولت فرانسه آن را همراه با دعوت‌نامه‌ای برای شرکت در کنفرانس بین‌المللی پاریس برای تعدادی از کشورها ارسال نمود. کنفرانس در سال ۱۸۸۰ برگزار شد و پیش‌نویس کنوانسیون را تصویب کرد. در کنفرانس دیپلماتیک بعدی در پاریس که در سال ۱۸۸۳ برگزار شد، متن نهایی کنوانسیون پاریس به تصویب رسید. البته در سال ۱۹۰۰ در بروکسل، ۱۹۱۱ در واشنگتن، ۱۹۲۵ در لاهه، ۱۹۳۴ در لندن، ۱۹۵۸ در لیسبون، ۱۹۶۷ در استکهلم و آخرین بار در سال ۱۹۷۹ در کنوانسیون تجدید نظر نمودند. این کنوانسیون به سبب وضع مقرراتی برای حمایت از موضوعات مختلف مالکیت صنعتی، به عنوان کنوانسیون مادر در این حوزه محسوب می‌شود. کنوانسیون پاریس یک اتحادیه دارد که تمام دولت‌ها می‌توانند عضو آن باشند. تا کنون یکصد و هفتاد و سه عضو دارد و ایران عضو اصلاحیه استکهلم این کنوانسیون است.

بند دوم: مقررات^۱ معاونت کفیات،

مقررات کنوانسیون را به چهار بخش اصلی می‌توان تقسیم کرد:

۱- قواعد مربوط به اصل رفتار ملی: کنوانسیون مقرر می‌کند که در خصوص حمایت از مالکیت صنعتی، هر دولت عضو باید درست همانند اتباع خود از اتباع سایر کشورهای عضو حمایت کند.

1. www.wipo.int/treaties

<http://www.lri.ir>

معاونت تحقیقات، آموزش و حقوق شهروندی

۲- قواعد مربوط به حق تقدم: کنوانسیون حق تقدم را در مورد اختراعات، علائم تجارتي و طرح‌های صنعتی پیش‌بینی کرده است. این حق بدین معناست که متقاضی می‌تواند بر مبنای نخستین تقاضانامه ثبت شده در یکی از دولت‌های عضو، ظرف مهلت معین (دوازده ماه برای اختراعات و شش ماه برای علائم و طرح‌ها) تقاضانامه‌های دیگری را در سایر کشورهای عضو نیز تقدیم نماید. در صورت رعایت مهلت مقرر، این گونه فرض خواهد شد که تقاضانامه‌های اخیر در همان تاریخ ثبت نخستین تقاضانامه به ثبت رسیده‌اند و اگر در فاصله ثبت اولین تقاضانامه و تقاضاهای بعدی، اشخاص دیگری برای ثبت همان اختراع، علامت یا طرح درخواست داده باشند، پذیرفته نخواهد شد.

۳- قواعد مشترک ناظر بر حقوق و تعهدات اشخاص و الزام دولت‌های عضو برای تصویب مقررات مربوط به حقوق و تعهدات یادشده

کنوانسیون قواعدی را برای حمایت از اختراعات، علائم تجارتي و خدماتی، نام‌های تجارتي، طرح‌های صنعتی، نشانه‌های منبع و جلوگیری از رقابت غیر منصفانه وضع کرده است.

الف) اختراعات

گواهی‌نامه‌های اختراع که در کشورهای مختلف عضو برای اختراع واحد داده می‌شوند، از هم مستقل هستند. در نتیجه اعطای حق اختراع در هر کشور عضو، سایر اعضا را ملزم به اعطای حق نمی‌کند. از طرف دیگر تقاضانامه یا ثبت اختراع نمی‌تواند به موجب اینکه در قلمرو یکی از اعضا رد یا ابطال یا منقضی شده، در کشور دیگر نیز رد یا ابطال یا منقضی شود. مخترع حق دارد که نام او به عنوان مخترع در گواهی‌نامه اختراع ذکر شود.

ب) علائم تجارتي

شرایط مربوط به ثبت تقاضانامه و ثبت علائم با قوانین دولت‌های عضو تعیین خواهد شد. همانند اختراعات، کنوانسیون اصل استقلال حمایت از علامت واحد را در کشورهای مختلف عضو پیش‌بینی کرده است که بر اساس آن رد تقاضانامه یا ابطال ثبت در یک کشور عضو نمی‌تواند مبنای رد یا ابطال در کشور دیگر باشد. همچنین انقضای مدت ثبت علامت در یک کشور در سایر کشورها تأثیر نخواهد داشت. ثبت علامت در موارد معینی ممکن است رد شود، مثل

زمانی که علامت حقوق مکتسب اشخاص ثالث را نقض می‌کند، فاقد ویژگی متمایز کننده ندارد، خلاف نظم عمومی یا اخلاق است یا محتمل است که عموم را گمراه کند. کشورهای عضو باید ثبت یا استفاده از علامت‌هایی را که در آنها از نشان‌های خانوادگی، پرچم‌ها و سایر نمادهای دولتی و نشان‌های رسمی درج شده است، منوط به اجازه مقامات صالح، کنند.

ج) طرح‌های صنعتی

طرح‌های صنعتی باید در تمام دول عضو حمایت شوند و به علت اینکه کالاهای دربردارنده طرح در قلمرو کشوری تولید نمی‌شوند، نباید حمایت سلب گردد.

د) نام‌های تجاری

نام تجاری، اسمی است که اشخاص حقیقی یا حقوقی تاجر برای مؤسسه تجاری خود انتخاب می‌کنند. حمایت از نام‌های تجاری باید در تمام دولت‌های عضو، بدون الزام به ثبت نام، اعطا شود.

ه) نشانه‌های منبع

«نشانه منبع به معنای هر اصطلاح یا نشانه استفاده شده برای نشان دادن این است که یک محصول یا خدمت از یک کشور، منطقه یا مکان خاص صادر شده است».^۱ معمول‌ترین مثال برای استفاده از نشانه منبع، درج عباراتی مانند «ساخته شده در...» یا «محصول...»^۲ بر روی محصول است. کنوانسیون، استفاده مستقیم یا غیرمستقیم از نشانه منبع غیرواقعی را ممنوع کرده است.

و) رقابت غیرمنصفانه

هر کشور عضو باید حمایت مؤثر در برابر رقابت غیرمنصفانه را در قوانین خود پیش‌بینی کند.

۴- چارچوب اداری برای اجرای کنوانسیون

کنوانسیون شامل مقرراتی می‌شود در مورد تأسیس اتحادیه پاریس، بودجه اتحادیه، اصلاح کنوانسیون، عضویت و حل اختلاف.^۳

1. WIPO Intellectual Property Handbook ,op.cit, p. 120.

2. "made in...", "product of..."

۳. برای مطالعه خلاصه این مقررات رجوع کنید به:

مبحث دوم: اختراعات

بند اول: معاهده همکاری ثبت اختراع^۱۱- تاریخچه^۲

حمایت از اختراع از طریق سیستم‌های ملی ثبت، مستلزم تقدیم تقاضانامه‌های جداگانه به زبان‌های مختلف و با رعایت تشریفات متفاوت و پرداخت حق ثبت‌های متعدد برای هر کشور است که حمایت در قلمرو آن مد نظر است. این امر برای متقاضی بسیار هزینه خواهد داشت. از سوی دیگر ادارات ثبت اختراع کشورها باید فرایند طولانی ثبت را برای تعداد زیادی از اختراعات انجام دهند. به منظور از بین بردن این مشکلات، کمیته اجرایی اتحادیه بین‌المللی پاریس از دفتر بین‌المللی مالکیت فکری (نهاد سلف وایپو) دعوت کرد تا مطالعه‌ای را در خصوص راه‌حل‌های مشکلات انجام دهد. در جلسات دفتر بین‌المللی طی سال‌های بعد پیش‌نویس‌هایی آماده شد که سرانجام به تصویب معاهده همکاری ثبت اختراع در کنفرانس دیپلماتیک واشنگتن در سال ۱۹۷۰ منتهی گردید. این معاهده تحصیل حمایت از اختراع را به صورت همزمان در تعداد زیادی از کشورها از طریق تقدیم یک تقاضانامه بین‌المللی و پرداخت یک هزینه و انجام یک فرایند ثبت ممکن می‌سازد. معاهده که در ارتباط با کنوانسیون پاریس یک موافقت‌نامه خاص محسوب می‌شود، در سال‌های ۱۹۷۹، ۱۹۸۴ و ۲۰۰۱ اصلاح شد و آیین‌نامه‌ای نیز به آن ضمیمه شده است. معاهده همکاری ثبت اختراع یک اتحادیه دارد که دولت‌های عضو کنوانسیون پاریس می‌توانند به عضویت آن درآیند. معاهده یکصد و چهل و چهار عضو دارد و ایران هنوز به آن ملحق نشده است.

۲- مقررات^۳

۲-۱. متقاضی و تقاضانامه ثبت

تقاضانامه می‌تواند توسط هر شخص تبعه یا مقیم یکی از دولت‌های عضو معاهده تقدیم شود. به انتخاب متقاضی، تقاضانامه به اداره ملی ثبت اختراع کشور متبوع وی یا به دفتر بین‌المللی وایپو در ژنو تقدیم می‌شود. معاهده الزامات شکلی را که تقاضانامه بین‌المللی

WIPO Intellectual Property Handbook, op.cit, pp 259 - 262

1. Patent Cooperation Treaty (PCT)

2. WIPO Intellectual Property Handbook, op.cit, pp 276 & 277

3. www.wipo.int/treaties

باید بر آنها منطبق باشد، به تفصیل بیان می‌کند. هزینه‌های لازم را نیز باید متقاضی پرداخت نماید. در تقاضانامه باید کشورهای عضوی که متقاضی حمایت را در قلمرو آنها خواستار است، انتخاب و ذکر شوند.

۲-۲. تحقیق بین‌المللی^۱

اداره دریافت‌کننده تقاضانامه، نسخه‌ای از آن را برای دفتر بین‌المللی وایپو و نسخه دیگری را برای مرجع تحقیق بین‌المللی ارسال می‌کند. تحقیق بین‌المللی توسط یکی از مراجع صالح تحقیق که در معاهده تعیین شده‌اند^۲، بر روی اسناد ثبت اختراع (تقاضانامه‌های تقدیمی قبلی و گواهی‌نامه‌های اختراع صادرشده) و سایر اسناد تکنیکی در حوزه مربوط به اختراع مورد نظر انجام می‌گیرد تا جدید بودن یا قدیمی بودن اختراع احراز شود. نتیجه این تحقیق در قالب گزارش تحقیق بین‌المللی ارائه می‌شود که شامل فهرستی از اسناد منتشرشده‌ای است که می‌توانند بر قابلیت ثبت اختراع تأثیرگذار باشند. علاوه بر این گزارش، یک نظریه کتبی مقدماتی و غیرالزام‌آور نیز در خصوص اینکه آیا آن اختراع با توجه به نتایج گزارش تحقیق، دارای قابلیت ثبت هست یا نه، منتشر می‌شود. گزارش و نظریه علاوه بر دفتر بین‌المللی، برای متقاضی نیز ارسال می‌شود و او بعد از ارزیابی آنها در صورت نامساعد بودن نتایج ممکن است تصمیم بگیرد تقاضانامه را مسترد یا اصلاح نماید.

۲-۳. انتشار بین‌المللی

اگر تقاضانامه مسترد نشود، به همراه گزارش تحقیق بین‌المللی توسط دفتر بین‌المللی وایپو منتشر و نسخه‌ای از آن نیز برای ادارات کشورهای انتخاب شده ارسال می‌شود.

۲-۴. بررسی مقدماتی بین‌المللی^۳

زمانی که گزارش تحقیق بین‌المللی به متقاضی ابلاغ می‌شود، او می‌تواند با پرداخت هزینه لازم، انجام یک بررسی مقدماتی بین‌المللی را درخواست کند تا بر اساس نتایج این بررسی، قابل ثبت بودن اختراع خود را ارزیابی نماید. نتیجه چنین بررسی، یک گزارش مقدماتی

1. international search

۲. ادارات ثبت اختراع استرالیا، اتریش، چین، ژاپن، روسیه، اسپانیا، سوئد، آمریکا و اداره ثبت اختراع اروپا

3. international preliminary examination

بین‌المللی در مورد قابلیت ثبت اختراع - بر اساس سه معیار جدید بودن، واجد گام ابتکاری بودن و کاربرد صنعتی داشتن اختراع - خواهد بود. این گزارش توسط یکی از مراجع بررسی مقدماتی بین‌المللی^۱ که در معاهده تعیین شده‌اند، انجام و به متقاضی و دفتر بین‌المللی ابلاغ می‌شود و توسط آن دفتر برای ادارات کشورهای انتخاب شده ارسال می‌شود و شامل یک نظریه مقدماتی و غیر الزام‌آور در مورد قابلیت ثبت اختراع است. این گزارش مبنای قوی‌تری را در اختیار متقاضی می‌گذارد تا بر اساس آن احتمال اعطای حق اختراع را ارزیابی نماید و همچنین به ادارات مربوطه برای اتخاذ تصمیم در مورد اعطای حق اختراع کمک می‌کند. اگر بررسی مقدماتی بین‌المللی درخواست نشده باشد، دفتر بین‌المللی یک گزارش مقدماتی بین‌المللی را در خصوص قابلیت ثبت اختراع بر مبنای نظریه کتبی مراجع صالح تحقیق بین‌المللی تهیه و آن را به ادارات کشورهای انتخاب شده ابلاغ می‌کند.

۲-۵. مرحله ملی

متقاضی بعد از دریافت گزارش تحقیق بین‌المللی و در موارد مقتضی گزارش بررسی مقدماتی و در صورت تمایل اصلاح تقاضانامه، می‌تواند تشخیص دهد که آیا حق اختراع در کشورهای انتخاب شده به وی اعطا می‌شود یا خیر. در صورت احتمال عدم اعطای حق، او می‌تواند تقاضانامه را مسترد کند. در فرض احتمال اعطای حق و تصمیم به ادامه فرایند ثبت بین‌المللی، متقاضی باید هزینه‌های مقرر در قوانین ملی را به ادارات کشورهای انتخاب شده پردازد و در صورت لزوم ترجمه تقاضانامه بین‌المللی را نیز ارائه نماید. بعد از آن فرایند معمول ملی تا اعطای گواهی‌نامه اختراع، با رعایت مقررات خاص معاهده ادامه خواهد داشت.

بند دوم: موافقت‌نامه استراسبورگ مربوط به طبقه‌بندی بین‌المللی اختراع^۲

۱- تاریخچه^۳

از آغاز قرن ۱۹ نیاز به ایجاد سیستم‌های طبقه‌بندی برای تمام حوزه‌های اصلی مالکیت صنعتی - یعنی اختراعات، علائم تجارتي و طرح‌های صنعتی - به شدت احساس شد. ادارات مالکیت صنعتی برای انجام فرایند ثبت اختراع با تعداد بسیار زیادی از اسناد یعنی

۱. ادارات ثبت مذکور بجز اداره ثبت اختراع اسپانیا

2. Strasbourg Agreement Concerning the International Patent Classification

3. WIPO Intellectual Property Handbook, op.cit, pp 305 & 306

تقاضانامه‌ها، گواهی‌های ثبت و نیز اسناد مربوط به مرحله بررسی جهت احراز جدید بودن اختراع سروکار دارند. بدیهی است که طبقه‌بندی این اسناد براساس موضوع اختراع، به تسهیل فرایند ثبت کمک شایانی خواهد کرد.

این طبقه‌بندی در سطح ملی در سال ۱۸۳۱ توسط اداره ثبت اختراع آمریکا آغاز شد. با گسترش ارتباطات علمی بین‌المللی و تبدیل بررسی ملی به بررسی در سطح بین‌المللی جهت احراز جدید بودن اختراع، نیاز به ایجاد سیستم‌های طبقه‌بندی بین‌المللی احساس شد. تلاش برای ایجاد چنین طبقه‌بندی که از سال ۱۹۵۶ با همکاری واپو و شورای اروپا آغاز شده بود، سرانجام در سال ۱۹۷۱ به تصویب موافقت‌نامه استراسبورگ منتهی شد، این موافقت‌نامه در سال ۱۹۷۹ اصلاح گردید.

موافقت‌نامه استراسبورگ اتحادیه‌ای را نیز ایجاد کرده است و هر یک از دولت‌های عضو کنوانسیون پاریس می‌توانند عضو آن باشند. این موافقت‌نامه شصت و یک عضو دارد و ایران هنوز به عضویت آن در نیامده است.

۲- مقررات^۱

موافقت‌نامه استراسبورگ یک طبقه‌بندی بین‌المللی برای ثبت اختراعات ایجاد کرده است. در این طبقه‌بندی، فناوری به هشت بخش، بیست زیربخش، صد و هجده طبقه، ششصد و بیست و چهار زیرطبقه و بیش از شصت و هفت هزار گروه تقسیم شده است که هر بخش، طبقه، زیرطبقه، گروه و زیرگروه با یک عنوان و سمبل و هر زیربخش با یک عنوان مشخص شده است. چنین طبقه‌بندی برای بازیابی اسناد ناظر بر ثبت اختراعات، به هنگام احراز جدید بودن اختراع ضروری و مورد نیاز مراجع صادرکننده گواهی اختراع و مخترعین بالقوه است. اگر چه فقط شصت و یک کشور عضو موافقت‌نامه هستند، اما این طبقه‌بندی عملاً توسط ادارات ثبت اختراع بیش از صد کشور، چهار اداره منطقه‌ای ثبت اختراع و نیز دبیرخانه واپو در اجرای معاهده همکاری ثبت اختراع استفاده می‌شود. با هدف به‌روز نگه داشتن طبقه‌بندی بین‌المللی، به طور دائم در آن تجدید نظر می‌شود و ویرایش جدید آن هر سال در اول ژانویه منتشر می‌گردد. تجدید نظر توسط گروهی از کارشناسان که بر اساس موافقت‌نامه تشکیل شده است، انجام می‌گیرد. تمام دولت‌های عضو موافقت‌نامه عضو این گروه نیز هستند.

1. www.wipo.int/treaties

<http://www.lri.ir>

معاونت تحقیقات، آموزش و حقوق شهروندی

بند سوم: معاهده بوداپست در مورد شناسایی بین‌المللی تودیع میکروارگانیسم‌ها به منظور تشریفات ثبت اختراع^۱

۱- تاریخچه^۲

افشای اختراع یکی از شرایط برای اعطای گواهی اختراع است. معمولاً اختراع از طریق توصیف کتبی افشا می‌شود. اما در موردی که اختراعی مربوط به یک میکروارگانیسم است که در دسترس عموم قرار ندارد یا مربوط به استفاده از آن است، افشای کتبی کافی نیست و افشا باید از طریق تودیع نمونه‌ای از میکروارگانیسم نزد یک مؤسسه تخصصی - با امکانات لازم برای زنده نگه‌داشتن آن - تکمیل گردد. اصطلاح میکروارگانیسم در معنای موسع شامل مواد بیولوژیکی است که تودیع آنها به منظور افشای اختراعات، به‌ویژه اختراعات مربوط به حوزه‌های غذا و دارو، ضرورت دارد.

معاهده بوداپست با هدف از بین بردن نیاز به تودیع هزینه میکروارگانیسم‌ها در تک‌تک کشورهای که حمایت از اختراع در آنها مد نظر است و به جای آن تودیع نزد یک مرجع بین‌المللی با هزینه کم‌تر، در سال ۱۹۷۷ به تصویب رسید و در ۱۹۸۰ مورد تجدید نظر قرار گرفت. معاهده یک آیین‌نامه و یک اتحادیه دارد و کشورهای عضو کنوانسیون پاریس می‌توانند مانند هفتادوپنج عضو دیگر در آن عضویت یابند. البته ایران عضو آن نیست.

۲- مقررات^۳

ویژگی اصلی معاهده این است که دولت عضوی که تودیع میکروارگانیسم‌ها را در فرایند ثبت اختراع را مجاز یا ضروری می‌داند، باید به این منظور تودیع نزد هر مرجع ودیعه‌پذیر بین‌المللی را معتبر تلقی نماید، صرف نظر از اینکه آن مرجع داخل یا خارج از قلمرو آن دولت باشد. به بیان دیگر یک بار تودیع نزد یک مرجع ودیعه‌پذیر بین‌المللی، برای انجام فرایند ثبت اختراع نزد ادارات تمام دولت‌های عضو کافی خواهد بود. مرجع ودیعه‌پذیر بین‌المللی یک مؤسسه علمی است که می‌تواند میکروارگانیسم‌ها را ذخیره کند. مؤسسات علمی این صلاحیت را از طریق ارائه تضمین‌های لازم به دبیر کل وایپو، از طریق دولت

1. Budapest Treaty on the International Recognition of the Deposit of Microorganisms for the Purposes of Patent Procedure

2. *WIPO Intellectual Property Handbook*, op.cit, p 285

3. www.wipo.int/treaties

عضوی که مؤسسه در قلمرو آن واقع است، به دست خواهند آورد. این تضمین‌ها بر التزام به رعایت شرایط مقرر در معاهده در حال و آینده دلالت می‌کنند.

آیین‌نامه معاهده بوداپست شامل مقرراتی است در خصوص اینکه چه شخصی و در چه زمانی می‌تواند نمونه‌های میکروارگانیسم تودیع شده را دریافت نماید. تودیع کننده، اشخاص ثالث دارای اجازه از تودیع کننده و هر اداره مالکیت صنعتی که ثبت اختراع نزد آن در جریان است و نیز معاهده در مورد آن اعمال می‌شود، می‌توانند نمونه‌ها را دریافت نمایند.

بند چهارم: معاهده حقوق اختراع^۱

۱- تاریخچه^۲

معاهده حقوق اختراع در سال ۲۰۰۰ در کنفرانس دیپلماتیک ژنو به تصویب رسید. هدف آن هماهنگ کردن و کارآمدسازی تشریفات رسمی در خصوص تقاضانامه‌ها و ثبت اختراع ملی و منطقه‌ای و تسهیل و کم‌هزینه کردن چنین تشریفات برای متقاضی ثبت بود. معاهده مجموعه‌هایی حداکثری از الزامات شکلی مربوط به فرایند ثبت را پیش بینی کرده و دولت‌های عضو نمی‌توانند الزامات اضافی و بیش‌تر از آنها را در قوانین خود مقرر نمایند. آیین‌نامه‌ای شامل جریات قواعد مربوط به اجرای معاهده نیز به آن ضمیمه شده است.

عضویت در معاهده برای کشورهای عضو کنوانسیون پاریس یا واپیو و نیز دولت‌های سازمانهای بین‌الدولی معین آزاد است. معاهده بیست‌وهشت عضو دارد اما ایران عضو آن نیست.

۲- مقررات^۳

معاهده شامل مقرراتی در خصوص موضوعات زیر است:

۱-۲. الزامات مربوط به تحصیل تاریخ ثبت تقاضانامه

تاریخ ثبت تقاضانامه از جهت حقوقی که از آن تاریخ به وجود می‌آیند، واجد اهمیت است. به منظور به حداقل رساندن خطر از دست دادن تاریخ یاد شده به دلیل عدم رعایت الزامات شکلی ثبت، معاهده مقرر می‌کند که اداره مالکیت صنعتی هر کشور عضو باید تاریخ ثبت تقاضانامه را با رعایت سه شرط شکلی ساده به تقاضانامه بدهد:

1. Patent Law Treaty (PLT)

2. WIPO Intellectual Property Handbook, op.cit ,p 301

3. www.wipo.int/treaties

الف) وجود نشانه‌ای بر اینکه آنچه تسلیم اداره شده، تقاضانامه‌ای با هدف ثبت اختراع است.

ب) وجود نشانه‌هایی که به اداره امکان می‌دهند متقاضی را شناسایی کند یا با او تماس بگیرد.

ج) توصیف اختراع
ادارات مالکیت صنعتی برای دادن تاریخ ثبت نمی‌توانند هیچ شرط اضافی را مانند پرداخت هزینه ثبت تقاضانامه مقرر کنند.

۲-۲. الزامات مربوط به شکل و محتوای تقاضانامه
معاهده حقوق اختراع مجموعه‌ای از الزامات شکلی مربوط به شکل یا محتوای تقاضانامه‌های ملی و منطقه‌ای را با ارجاع به مواد مربوطه از معاهده همکاری ثبت اختراع، استانداردسازی کرده است.

۲-۳. فرم‌های نمونه استاندارد شده بین‌المللی
علاوه بر فرم تقاضانامه، معاهده چندین فرم نمونه دیگر را نیز مربوط به وکالت‌نامه، تقاضای ثبت تغییر در نام و نشانی متقاضی یا مالک،... در بردارد. این فرم‌ها باید توسط ادارات تمام کشورهای عضو پذیرفته شوند.

۲-۴. تسهیل تشریفات ثبت با هدف کاهش هزینه‌ها برای متقاضیان و ادارات
برخی مثال‌ها برای تسهیل فرایند ثبت عبارت‌اند از: محدودیت‌ها بر الزام داشتن وکیل در فرایند ثبت، محدودیت‌ها بر الزام ارائه برخی مدارک، امکان مطرح کردن تقاضاهای متعدد مشابه ضمن یک سند.

۲-۵. ابلاغ کاغذی و الکترونیکی
معاهده ثبت تقاضانامه هم به صورت کاغذی و هم به صورت الکترونیکی را پیش‌بینی می‌کند و در عین حال به دولت‌های عضو اجازه می‌دهد ارتباطات از طریق کاغذ را کاملاً حذف و انجام فرایند ثبت به صورت الکترونیکی را جایگزین آن کنند.

مبحث سوم: علائم تجارتي

بند اول: موافقت‌نامه مادرید مربوط به ثبت بین‌المللی علائم و پروتکل مربوط به آن^۱
 ۱- تاریخچه^۲

موافقت‌نامه و پروتکل مادرید (سیستم مادرید) با هدف تأمین حمایت از علائم تجارتي در بسیاری از کشورها از طریق ثبت بین‌المللی علائم به تصویب رسیدند. موافقت‌نامه در سال ۱۸۹۱ منعقد شد و در ۱۹۰۰ در بروکسل، در ۱۹۱۱ در واشنگتن، در ۱۹۲۵ در لاهه، در ۱۹۳۴ در لندن، در ۱۹۵۷ در نیس، در ۱۹۶۷ در استکهلم و آخرین بار در سال ۱۹۷۹ اصلاح گردید. پروتکل مادرید نیز در سال ۱۹۸۹ به تصویب رسید و در سال‌های ۲۰۰۶ و ۲۰۰۷ اصلاح شد. هدف از تصویب پروتکل منعطف‌تر ساختن سیستم مادرید و سازگار کردن آن با قوانین داخلی کشورهای معین یا سازمان‌های بین‌الدولی بود که نتوانسته بودند به موافقت‌نامه ملحق شوند. دو معاهده موازی و مستقل هستند و کشورها می‌توانند به هر یک یا به هر دوی آنها ملحق شوند. آیین‌نامه مشترکی نیز برای موافقت‌نامه و پروتکل تصویب شده و از سال ۱۹۹۶ به اجرا درآمده است. مهم‌ترین مزیت سیستم مادرید عبارت است از تقدیم تنها یک تقاضانامه به یک زبان و با پرداخت هزینه واحد و رعایت قواعد شکلی واحد به جای تقاضانامه‌های ملی جداگانه در کشورهای حامی به زبانهای مختلف و با پرداخت هزینه‌های متعدد و الزام به رعایت مقررات شکلی کشورهای مختلف. موافقت‌نامه و پروتکل مادرید برای دولت‌های عضو کنوانسیون پاریس آزاد است. سازمانهای بین‌الدولی نیز که اداره منطقه‌ای ثبت علائم تجارتي دارند و حداقل یکی از کشورهای عضو آنها به کنوانسیون پاریس ملحق شده باشد، می‌توانند عضو پروتکل شوند. موافقت‌نامه و پروتکل دارای اتحادیه هستند. موافقت‌نامه مادرید پنجاه و شش و پروتکل مادرید هشتاد و چهار عضو دارد که ایران عضو هر دو سند است.

۲- مقررات^۳

۲-۱. متقاضی و تقاضانامه ثبت

تقاضانامه برای ثبت بین‌المللی فقط یک شخص حقیقی یا حقوقی که ارتباطی با کشور عضو موافقت‌نامه یا پروتکل دارد می‌تواند تقدیم نماید. این ارتباط از طریق تابعیت،

1. Madrid Agreement Concerning the International Registration of Marks & Protocol Relating to the Madrid Agreement Concerning the International Registration of Marks

2. WIPO Intellectual Property Handbook, op.cit, p 287

3. www.wipo.int/treaties

اقامتگاه یا محل استقرار خواهد بود. علامت در صورتی می‌تواند ثبت بین‌المللی شود که قبلاً در کشور مرتبط با متقاضی به ثبت رسیده باشد. تقاضانامه بین‌المللی باید از طریق اداره مالکیت صنعتی کشور مربوط به متقاضی به دفتر بین‌المللی واپو ارائه شود. متن تقاضانامه می‌تواند به زبان انگلیسی یا فرانسوی یا اسپانیایی باشد. در تقاضانامه ثبت باید کشور یا کشورهای عضو سیستم که حمایت در قلمرو آنها مورد نظر است انتخاب و ذکر شوند. نکته مهم این است که هر کشور فقط در صورتی می‌تواند انتخاب شود که عضو همان معاهده‌ای باشد که کشور مرتبط با متقاضی نیز عضو آن است. ثبت تقاضانامه بین‌المللی منوط است به پرداخت سه هزینه اصلی، هزینه اضافی برای هر طبقه از کالاها یا خدمات افزون بر سه طبقه اول، هزینه تکمیلی برای هر کشور عضو انتخاب‌شده.

۲-۲. ثبت بین‌المللی

به محض اینکه دفتر بین‌المللی تقاضانامه را دریافت کند، شرایط متقاضی را برای احراز موافقت‌نامه، پروتکل و آیین‌نامه مشترک آنها بررسی خواهد کرد. این بررسی محدود است به مسائل شکلی از جمله طبقه‌بندی. اگر هیچ تخلفی از مقررات وجود نداشته باشد، دفتر بین‌المللی واپو علامت را در دفتر ثبت بین‌المللی ثبت، ثبت بین‌المللی را در مجله رسمی علائم بین‌المللی واپو منتشر می‌نماید و آن را به هر یک از کشورهای عضو انتخاب‌شده ابلاغ خواهد کرد. از ژانویه ۲۰۰۹ نسخه کاغذی مجله با نسخه اینترنتی در سایت سیستم مادرید جایگزین شده است.

۲-۳. اعطا یا رد حمایت

کشورهای عضو که در تقاضانامه انتخاب شده‌اند، ثبت بین‌المللی را از جهت انطباق با قوانین ماهوی خود بررسی خواهند کرد. اگر برخی مقررات ماهوی رعایت نشده باشد، مثلاً علامت شرایط حمایت را نداشته باشد یا با علامتی که قبلاً ثبت شده یکسان یا مشابه باشد، حمایت در قلمرو آن کشور رد خواهد شد. رد حمایت باید شامل اعلام دلایل رد باشد و ظرف یک سال از تاریخ ابلاغ ثبت، به دفتر بین‌المللی اطلاع داده شود. بر اساس پروتکل، کشورهای عضو می‌توانند اعلام کنند که این مدت باید هجده ماه باشد. رد حمایت به متقاضی ثبت اعلام، در دفتر ثبت بین‌المللی ثبت و در مجله رسمی منتشر می‌شود. تشریفات

بعد از رد مانند تجدیدنظرخواهی، مسقیماً بین اداره یا دادگاه صالح کشور رد کننده و متقاضی، بدون مداخله دفتر بین‌المللی ادامه می‌یابد. تصمیم نهایی مربوط به رد باید به دفتر بین‌المللی اعلام شود و ثبت و منتشر گردد.

۲-۴. اثرات ثبت بین‌المللی

اگر کشورهای انتخاب شده حمایت را ظرف مهلت مقرر رد نکنند، حمایت از علامت از تاریخ ثبت بین‌المللی در قلمرو آن کشورها اعمال خواهد شد. ثبت بین‌المللی برای ده سال معتبر است و می‌تواند با پرداخت هزینه‌های لازم برای دوره‌های ۱۰ ساله بیشتر تمدید شود. ثبت بین‌المللی می‌تواند در ارتباط با تمام یا برخی از کشورهای انتخاب شده و تمام یا برخی از کالاها یا خدمات تعیین شده به شخص دیگری منتقل شود.

بند دوم: موافقت‌نامه نیس مربوط به طبقه‌بندی بین‌المللی کالاها به منظور ثبت علائم^۱

۱- تاریخچه^۲

موافقت‌نامه نیس در ۱۹۵۷ منعقد شد، در سال ۱۹۶۷ در استکهلم، در ۱۹۷۷ در ژنو و آخرین بار در ۱۹۷۹ اصلاح شد.

موافقت‌نامه نیس دارای یک اتحادیه است و تمام کشورهای عضو کنوانسیون پاریس می‌توانند به عضویت آن در آیند. تعداد اعضای کنونی هشتاد و سه عضو است که ایران در بین آنها نیست.

۲- مقررات^۳

موافقت‌نامه نیس یک طبقه‌بندی بین‌المللی برای کالاها و خدمات به منظور ثبت علائم تجارتي ایجاد کرده است. ادارات مالکیت صنعتی دولت‌های عضو باید در اسناد و نشریات رسمی خود در ارتباط با هر علامت تجارتي ثبت شده، سمبل‌های طبقه مربوطه را درج نمایند. این طبقه‌بندی مرکب است از فهرستی از طبقات شامل سی و چهار طبقه برای کالاها

1. Nice Agreement Concerning the International Classification of Goods and Services for the Purposes of the Registration of Marks

2. *WIPO Intellectual Property Handbook*, op.cit , p 308

3. www.wipo.int/treaties

و یازده طبقه برای خدمات و نیز فهرستی الفبایی از کالاها و خدمات. این فهرست الفبایی شامل حدود یازده هزار مورد است. هر دو فهرست را به طور دائم گروهی از کارشناسان تمام دولت‌های عضو اصلاح می‌کنند. هم‌اکنون نهمین ویرایش فهرست‌ها که از اول ژانویه ۲۰۰۷ به اجرا درآمده، در حال اعمال است.

گرچه فقط هشتاد و سه کشور عضو موافقت‌نامه هستند، اما ادارات علامت تجاری حدود شصت و پنج کشور دیگر به علاوه دفتر بین‌المللی وایپو، سازمان مالکیت فکری آفریقا، سازمان مالکیت فکری منطقه‌ای آفریقا، سازمان بنلوکس برای مالکیت فکری و اداره هماهنگ‌سازی بازار داخلی اتحادیه اروپا عملاً از این طبقه‌بندی استفاده می‌کنند.

بند سوم: موافقت‌نامه وین برای طبقه‌بندی بین‌المللی عناصر تصویری علائم^۱

۱- تاریخچه^۲

موافقت‌نامه وین در سال ۱۹۷۳ به تصویب رسید و در ۱۹۸۵ در آن تجدیدنظر گردید. این موافقت‌نامه یک اتحادیه دارد که هر یک از دولت‌های دول عضو کنوانسیون پاریس می‌توانند عضو آن شوند. موافقت‌نامه بیست‌ونهم عضو دارد و ایران به آن ملحق نشده است.

۲- مقررات^۳

موافقت‌نامه وین یک طبقه‌بندی بین‌المللی را برای علائمی که شامل عناصر تصویری هستند، ایجاد کرده است. ادارات صالح دولت‌های عضو باید در اسناد و نشریات رسمی مربوط به ثبت و تمدید علائم، شماره‌های مربوط به طبقه‌بندی را درج نمایند. طبقه‌بندی شامل بیست‌ونهم دسته، صد و چهل و چهار قسمت و هزار و شصت و هفت بخش است. گروهی از کارشناسان همه دولت‌های عضو وظیفه اصلاح متناوب طبقه‌بندی را بر عهده دارند. ویرایش اخیر که ششمین اصلاح است از اول ژانویه ۲۰۰۸ به اجرا درآمده است. تنها بیست‌ونهم کشور عضو موافقت‌نامه هستند، اما طبقه‌بندی توسط ادارات مالکیت صنعتی حداقل سی کشور دیگر استفاده می‌شود. علاوه بر این، دفتر بین‌المللی وایپو،

1. Vienna Agreement Establishing an International Classification of the Figurative Elements of Marks

2. *WIPO Intellectual Property Handbook*, op.cit, p 311

3. www.wipo.int/treaties

سازمان مالکیت فکری آفریقا، سازمان بنلوکس برای مالکیت فکری و اداره هماهنگ‌سازی بازار داخلی اتحادیه اروپا عملاً از این طبقه‌بندی استفاده می‌کنند.

بند چهارم: معاهده نایروبی در مورد حمایت از سمبل المپیک^۱

۱- تاریخچه

معاهده نایروبی در پی سوء استفاده از سمبل بازی‌های المپیک (پنج حلقه متداخل)، در سال ۱۹۸۱ به تصویب رسید. عضویت در معاهده برای کشورهای عضو واپیو، کنوانسیون پاریس، سازمان ملل یا عضو هر یک از آژانس‌های تخصصی وابسته به آن آزاد است. معاهده نایروبی چهل‌ونه عضو دارد که ایران در بین آنها نیست.

۲- مقررات^۲

تمام دولت‌های عضو معاهده نایروبی ملزم هستند از سمبل المپیک در برابر استفاده برای اهداف تجارتي یعنی در تبلیغات، روی کالاها، به عنوان علامت تجارتي و... بدون اجازه کمیته بین‌المللی المپیک، حمایت کنند.

یک اثر مهم معاهده این است که اگر کمیته بین‌المللی المپیک مجوز استفاده از سمبل را در قلمرو یک کشور عضو صادر کند، کمیته ملی المپیک آن کشور می‌تواند سهمی از درآمدهای کمیته بین‌المللی را که در ازای اعطای مجوز به دست آورده، دریافت کند.

بند پنجم: معاهده حقوق علامت تجارتي^۳

۱- تاریخچه^۴

معاهده حقوق علامت تجارتي در سال ۱۹۹۴ در کنفرانس دیپلماتیک ژنو به تصویب رسید. هدف معاهده تسهیل و کارآمدسازی تشریفات اداری ملی و منطقه‌ای در خصوص ثبت علائم، از طریق هماهنگ کردن جنبه‌های معینی از این تشریفات است. معاهده به حقوق ماهوی مربوط به علائم نمی‌پردازد، بلکه مجموعه‌هایی حداکثری از الزامات شکلی مربوط

1. Nairobi Treaty on the Protection of the Olympic Symbol

2. www.wipo.int/treaties

3. Trademark Law Treaty (TLT)

4. *WIPO Intellectual Property Handbook*, op.cit, p 297

به فرایند ثبت را پیش‌بینی می‌کند که دولت‌های عضو نمی‌توانند الزامات اضافی و بیش‌تر از آنها را در قوانین خود مقرر نمایند. معاهده با یک آیین‌نامه که قواعد مربوط به جزئیات اجرای مقررات آن را بیان می‌کند، تکمیل شده است. این آیین‌نامه همچنین دربردارنده فرم‌های نمونه بین‌المللی مربوط به مراحل مختلف ثبت است. کشورهای عضو واپسو و سازمانهای بین‌الدولی خاص می‌توانند به عضویت معاهده درآیند. معاهده چهل‌ونه عضو دارد و ایران به آن ملحق نشده است.

۲- مقررات^۱

معاهده در مورد علائم تجارتي کالاها و خدمات اعمال می‌گردد. هولوگرام‌ها و علائم غیر قابل رؤیت مثل علائم صوتی و بویایی از شمول معاهده خارج‌اند و در مورد علائم سه‌بعدی نیز فقط کشورهایی که ثبت چنین علائمی را پذیرفته‌اند، ملزم به اعمال مفاد معاهده در مورد آن علائم هستند. اکثر مواد معاهده مربوط است به تشریفات ثبت علامت نزد ادارات علامت تجارتي. این تشریفات به سه مرحله اصلی تقسیم می‌شود: تقاضانامه ثبت، تغییرات تقاضانامه و ثبت، و تمدید ثبت. در خصوص اولین مرحله معاهده شامل فهرستی حصری از اطلاعاتی است که ادارات علامت تجارتي می‌توانند ارائه آنها را در تقاضانامه الزامی نمایند. از جمله این اطلاعات عبارت‌اند از: نام و نشانی متقاضی و نماینده او، یک یا چند نمونه از علامت، نام کالاها یا خدماتی که ثبت برای آنها مورد تقاضاست به شکل طبقه‌بندی شده بر اساس طبقه‌بندی موافقت‌نامه نیس و... با توجه به حصری بودن فهرست، هیچ اداره‌ای نمی‌تواند ارائه اطلاعاتی غیر از موارد مقرر در معاهده را الزام نماید. هیچ اداره‌ای نمی‌تواند تقاضانامه کتبی را که بر روی فرم‌های ضمیمه معاهده تنظیم شده است، رد نماید، مشروط به اینکه به زبان مورد قبول اداره باشد. معاهده دربردارنده مقرراتی در خصوص نماینده متقاضی است، از جمله اینکه یک و کالت‌نامه واحد می‌تواند مربوط به چند تقاضانامه یا چند ثبت علامت متعلق به یک شخص حقیقی یا حقوقی واحد باشد. موادی از معاهده نیز به امضا اختصاص یافته است که مهم‌ترین بخش آن، ممنوعیت الزام متقاضی به اخذ گواهی تصدیق امضاست. مرحله دوم از تشریفات ثبت علامت مربوط است به تغییرات در نام و نشانی افراد و تغییرات در مالکیت ثبت. در اینجا هم الزامات شکلی قابل اعمال، به صورت حصری فهرست شده‌اند.

1. www.wipo.int/treaties

برای درخواست انجام تغییرات، تقاضای واحد کافی است؛ حتی در موردی که تغییر به بیش از یک تقاضانامه یا ثبت علامت مربوط باشد. در درخواست تغییر باید اطلاعات کنونی و تغییرات مورد تقاضا در آنها به روشنی بیان شده باشد. در مورد تغییر مالک علامت، اداره می‌تواند ارائه رونوشت مصدق قرارداد را الزامی کند. در خصوص سومین مرحله، معاهده مدت اعتبار اولیه ثبت و نیز مدت هر تمدیدی را ده سال در نظر گرفته است.

معاهده حقوق علامت تجاری، دولت‌های عضو را ملزم می‌کند که مقررات کنوانسیون پاریس در خصوص علائم تجاری را رعایت نمایند، چه عضو این کنوانسیون باشند چه نباشند.

بند ششم: معاهده سنگاپور در مورد حقوق علائم تجاری^۱

۱- تاریخچه

هدف معاهده سنگاپور ایجاد چارچوب بین‌المللی مدرن و پویایی برای هماهنگ‌سازی تشریفات اداری ثبت علائم تجاری است. مبنای این معاهده که در سال ۲۰۰۶ منعقد شد، معاهده حقوق علامت تجاری است، اما در مقایسه با معاهده حقوق علامت تجاری کاربرد وسیع‌تری دارد و توسعه فناوری‌های ارتباطی را مورد توجه قرار می‌دهد. بخش عمده مقررات معاهده سنگاپور دقیقاً از مقررات معاهده حقوق علامت تجاری پیروی می‌کند. این دو معاهده از هم مستقل‌اند و می‌توانند جداگانه تصویب و الحاق گردند. آیین‌نامه‌ای نیز به معاهده ضمیمه شده و شامل جزئیات مربوط به اجرای آن است. همه دولت‌های عضو واپس و سازمان‌های بین‌الدولی خاص می‌توانند عضو معاهده شوند.

این معاهده بیست و پنج عضو دارد و ایران به آن پیوسته است.

۲- مقررات ماهوی^۲

معاهده سنگاپور در مورد تمام انواع علائم تجاری قابل ثبت بر اساس حقوق کشور معین عضو، قابل اعمال است، از جمله علائم قابل رؤیت غیر سنتی مثل هولوگرام‌ها، علائم سه بعدی، علائم موقعیتی و حرکتی، به علاوه علائم غیر قابل رؤیت مثل صدا، علائم بویایی یا چشایی و حسی. آیین‌نامه روش ارائه این علائم در تقاضانامه ثبت را پیش‌بینی می‌کند.

1. Singapore Treaty on the Law of Trademarks

2. www.wipo.int/treaties

معاهده کشورهای عضو را در انتخاب روش و ابزار ارسال ابلاغ‌ها و اینکه آیا ابلاغ‌های کاغذی یا الکترونیکی یا سایر روش‌ها را بپذیرند، آزاد می‌گذارد. همانند معاهده حقوق علامت تجاری، معاهده سنگاپور نیز الزام تصدیق امضا در مورد اسناد مربوط به فرایند ثبت علامت را ممنوع نموده است. معاهده شامل مقرراتی در مورد ثبت لیسانس علامت تجاری نیز هست و الزاماتی را برای ثبت، اصلاح یا لغو ثبت لیسانس مقرر می‌کند.

مبحث چهارم: طرح‌های صنعتی

بند اول: موافقت‌نامه لاهه مربوط به ثبت بین‌المللی طرح‌های صنعتی^۱

۱- تاریخچه^۲

موافقت‌نامه لاهه در سال ۱۹۲۵ در چارچوب کنوانسیون پاریس، با هدف تأمین حمایت از طرح‌های صنعتی در سطح بین‌المللی به تصویب رسید. موافقت‌نامه در سال ۱۹۳۴ در لندن، ۱۹۶۰ در لاهه و ۱۹۹۹ در ژنو اصلاح گردید. از این اصلاحات تحت عنوان قانون یاد می‌شود. قانون‌ها از هم مستقل‌اند و هر کدام از آنها یک معاهده بین‌المللی مستقل را تشکیل می‌دهند. هم‌اکنون دو قانون موافقت‌نامه لاهه در حال اجرا هستند: قانون ۱۹۶۰ و قانون ۱۹۹۹. اعمال قانون ۱۹۳۴ از اول ژانویه ۲۰۱۰ متوقف شد تا بدین طریق اجرای سیستم ثبت بین‌المللی طرح‌ها تسهیل و کارآمد گردد. بیش از ۹۹ درصد از ثبت‌های بین‌المللی که هم‌اکنون معتبرند، تابع قانون ۱۹۶۰ یا قانون ۱۹۹۹ هستند. موافقت‌نامه لاهه اتحادیه‌ای را ایجاد کرده است. ملحق شدن به قانون ۱۹۹۹ برای هر دولت عضو وایبو و برای سازمان‌های بین‌الدولی معین و الحاق به قانون ۱۹۶۰ برای کشورهای عضو کنوانسیون پاریس آزاد است. موافقت‌نامه لاهه پنجاه‌ونه عضو دارد و ایران به آن ملحق نشده است.

معاونت کفیات

۲- مقررات^۳

ثبت بین‌المللی طرح را فقط یک شخص حقیقی یا حقوقی که ارتباطی با کشورهای عضو دارد، می‌تواند درخواست نماید. این ارتباط از طریق تابعیت، اقامتگاه، محل استقرار یا بر اساس قانون ۱۹۹۹ محل سکونت عادی متقاضی خواهد بود. تقاضانامه بین‌المللی می‌تواند بسته به کشور

1. Hague Agreement Concerning the International Registration of Industrial Designs

2. WIPO Intellectual Property Handbook, op.cit, p 293

3. www.wipo.int/treaties

متعهادی که متقاضی به طریق مذکور با آن ارتباط دارد، تحت حکومت قانون ۱۹۶۰، قانون ۱۹۹۹ یا هر دو قرار گیرد. بر اساس قانون ۱۹۶۰ و قانون ۱۹۹۹، درخواست ثبت بین‌المللی طرح می‌تواند مستقیماً یا از طریق اداره مالکیت صنعتی کشور عضو، نزد دفتر بین‌المللی واپو مطرح شود. در عمل تقریباً تمام تقاضانامه‌ها مستقیماً به دفتر بین‌المللی تقدیم می‌شوند و اکثر آنها از طریق سیستم ثبت الکترونیکی تقاضانامه در وب‌سایت واپو ارائه می‌شوند. به تقاضانامه باید یک یا چند تصویر یا نمایش گرافیکی دیگری از طرح ضمیمه شود. در تقاضانامه باید فهرست کشورهای عضوی که حمایت در آنها مد نظر است و کالاهایی که طرح برای آنها به کار می‌رود، ذکر شود. تقاضانامه می‌تواند به زبان انگلیسی، فرانسه یا اسپانیایی باشد. تصویرها یا نمایش‌های گرافیکی طرح در بولتن طرح‌های بین‌المللی که ماهانه روی لوح فشرده و به صورت آنلاین منتشر می‌شود، به چاپ می‌رسند. هر کشور عضو انتخاب‌شده در تقاضانامه می‌تواند حمایت را ظرف مدت شش ماه بر اساس قانون ۱۹۶۰ یا ظرف مدت یک‌سال بر اساس قانون ۱۹۹۹، با اعلام به دفتر بین‌المللی رد کند. اگر هیچ رد حمایتی اعلام نشود، ثبت بین‌المللی با اعطای حمایت در قلمرو کشورهای متعهد انتخاب‌شده در تقاضانامه، واجد اثر خواهد شد. مدت حمایت پنج سال است که برای حداقل یک دوره پنج‌ساله دیگر بر اساس قانون ۱۹۶۰ یا دو دوره پنج‌ساله بر اساس قانون ۱۹۹۹ قابل تمدید است.

بند دوم: موافقت‌نامه لوکارنو برای طبقه‌بندی بین‌المللی طرح‌های صنعتی^۱

۱- تاریخچه^۲

موافقت‌نامه در سال ۱۹۶۸ منعقد و در سال ۱۹۷۹ اصلاح شد و دارای یک اتحادیه است. موافقت‌نامه برای عضویت دولت‌های عضو کنوانسیون پاریس باز است. موافقت‌نامه پنجاه‌و دو عضو دارد و ایران عضو آن نیست.

۲- مقررات^۳

موافقت‌نامه یک طبقه‌بندی بین‌المللی را برای طرح‌های صنعتی ایجاد کرده است. ادارات مالکیت صنعتی دولت‌های عضو باید در اسناد رسمی نشان‌دهنده تودیع یا ثبت طرح‌ها و نیز نشریات مرتبط، سمبل‌های مربوط به طبقه‌بندی را درج کنند.

1. Locarno Agreement Establishing an International Classification for Industrial Designs

2. WIPO Intellectual Property Handbook, op.cit, p 313

3. www.wipo.int/treaties

طبقه‌بندی مرکب است از فهرستی شامل سی‌ودو طبقه و دویست‌ونوزده زیرطبقه و یک فهرست الفبایی از کالاها. فهرست الفبایی شامل هفت‌هزارویست‌وچهار مورد است. گروهی از کارشناسان مرکب از نمایندگان تمام دولت‌های عضو، اصلاح دائمی طبقه‌بندی را انجام می‌دهند. هم‌اکنون نهمین ویرایش موافقت‌نامه در حال اعمال است که از اول ژانویه ۲۰۰۹ به اجرا درآمده است. گرچه فقط پنجاه‌ودو کشور عضو موافقت‌نامه هستند، اما دفتر بین‌المللی وایپو در راستای اجرای موافقت‌نامه لاهه، سازمان مالکیت فکری آفریقا، سازمان مالکیت فکری منطقه‌ای آفریقا، سازمان بنلوکس برای مالکیت فکری و اداره هماهنگ‌سازی بازار داخلی اتحادیه اروپا عملاً از این طبقه‌بندی استفاده می‌کنند.

مبحث پنجم: نشانه‌های جغرافیایی

بند اول: موافقت‌نامه مادرید برای پیشگیری از نصب نشانه‌های منبع غیرواقعی یا گمراه‌کننده بر کالاها^۱

۱- تاریخچه

قوانین ملی که برای حمایت از معرف‌های جغرافیایی محصولات به تصویب رسیده بودند، نمی‌توانستند به منظور پیشگیری از انتساب غیرواقعی محل تولید کالاها که در خارج از قلمرو هر کشور رخ می‌داد، استفاده شوند. از این‌رو ضرورت داشت اسناد بین‌المللی تدوین و تصویب شوند تا از ادعای دروغین تولید یک کالا در کشوری خاص جلوگیری کنند. برخی کشورهای عضو کنوانسیون پاریس از جمله انگلستان و فرانسه که از حمایت ضعیف پیش‌بینی‌شده در ماده ۱۰ کنوانسیون پاریس از نشانه‌های منبع ناراضی بودند، تلاشی را برای گسترش این حمایت از طریق اصلاح ماده ۱۰ آغاز کردند. این تلاش در قالب اصلاح ماده مذکور به نتیجه نرسید، اما متن پیشنهادی انگلستان و فرانسه از سوی دفتر بین‌المللی مالکیت فکری به شکل پیش‌نویس یک موافقت‌نامه بین‌المللی با هدف اعطای حمایتی وسیع‌تر از آنچه در ماده ۱۰ کنوانسیون پاریس مقرر بود، به نشانه‌های منبع و مبارزه با تقلب گسترده در استفاده از این نشانه‌ها در کنفرانس مادرید ارائه شد. این طرح در سال ۱۸۹۱ با عنوان «موافقت‌نامه مادرید برای پیشگیری از نصب نشانه‌های منبع غیر واقعی یا

1. Madrid Agreement for the Repression of False or Deceptive indications of Source on Goods

گمراه‌کننده بر کالاها» به تصویب رسید^۱ و در سال ۱۹۱۱ در واشنگتن، ۱۹۲۵ در لاهه، ۱۹۳۴ در لندن، ۱۹۵۸ در لیسبون و ۱۹۶۷ در استکهلم مورد تجدید نظر قرار گرفت. عضویت در موافقت‌نامه برای دولت‌های عضو کنوانسیون پاریس آزاد است، سی‌وپنج عضو دارد و ایران نیز به آن ملحق شده است.

۲- مقررات^۲

بر اساس موافقت‌نامه مادرید، کلیه کالاهایی که نشانه غیرواقعی یا گمراه‌کننده دارند و با آن نشانه یکی از کشورهایایی که موافقت‌نامه در مورد آنها اعمال می‌شود یا محلی که در آن کشورها واقع است، به صورت مستقیم یا غیرمستقیم به عنوان کشور یا محل مبدأ معرفی شده است، هنگام ورود به هر یک از کشورهای مذکور توقیف خواهند شد. علاوه بر توقیف در زمان ورود، ممنوعیت واردات و توقیف در داخل کشور نیز از جمله ضمانت‌اجراهای مقرر در موافقت‌نامه هستند.

بند دوم: موافقت‌نامه لیسبون برای حمایت از اسامی مبدأ و ثبت بین‌المللی آنها^۳

۱- تاریخچه

در کنفرانس لیسبون که در سال ۱۹۵۸ به منظور تجدید نظر در موافقت‌نامه مادرید برگزار شد، دفتر بین‌المللی مالکیت فکری و دولت پرتغال تصویب موافقت‌نامه‌ای جدید را برای ثبت بین‌المللی اسامی مبدأ با هدف تسهیل حمایت بین‌المللی از آنها پیشنهاد کردند. این باور وجود داشت که ماده ۱۰ کنوانسیون پاریس و موافقت‌نامه مادرید حمایت مؤثری از اسامی مبدأ تضمین نمی‌کنند. در واقع هدف از این پیشنهاد، بررسی موضوع اسامی مبدأ با توجه به تفاوت‌های آنها با نشانه‌های منبع بود. این طرح به تصویب «موافقت‌نامه لیسبون برای حمایت از اسامی مبدأ و ثبت بین‌المللی آنها» در سال ۱۹۵۸ منجر شد.^۴ موافقت‌نامه لیسبون در سال ۱۹۶۷ در استکهلم و در سال ۱۹۷۹ مورد تجدید نظر قرار گرفت.

1. Ladas, Stephen P., *Patents, Trademarks and Related Rights: National and International Protection*, Third Edition, Harvard University Press, 1975, p 1584

2. www.wipo.int/treaties

3. *Lisbon Agreement for the Protection of Appellations of Origin and their International Registration*

4. Ladas, op.cit, p 1602

موافقت‌نامه یک اتحادیه دارد و کشورهای عضو کنوانسیون پاریس می‌توانند به عضویت آن در آیند. موافقت‌نامه لیسبون بیست‌وهفت عضو دارد و ایران هم به آن ملحق شده است.

۲- مقررات^۱

اسم مبدأ به اسم جغرافیایی کشور، منطقه یا محلی اطلاق می‌شود که محصول از آنجا صادر شده و کیفیت و مشخصات آن منحصرأ یا اساساً ناشی از محیط جغرافیایی، از جمله عوامل طبیعی و انسانی است. اسامی مبدأ در صورتی حمایت می‌شوند که در کشور مبدأ خود تحت حمایت باشند و در دفتر بین‌المللی مالکیت فکری نیز به ثبت رسیده باشند. قلمرو حمایت شامل حمایت در برابر غصب یا تقلید - استفاده از اسم برای محصولات که در مکان مدلول اسم تولید نشده اند - و نیز حمایت در برابر تبدیل شدن به اسم عام نوع خاصی از محصولات خواهد بود.

اسامی مبدأ با تقاضای مراجع صالح دولت متبوع متقاضی ثبت، توسط دفتر بین‌المللی واپسو به ثبت می‌رسند. دفتر بین‌المللی ثبت را به سایر دولت‌های عضو اطلاع می‌دهد و هر دولت عضو می‌تواند ظرف یک‌سال اعلام کند که نمی‌تواند از اسم ثبت‌شده حمایت کند.

نتیجه

ایران از پانزده سند بین‌المللی مربوط به مالکیت صنعتی که توسط سازمان جهانی مالکیت فکری اجرا می‌شوند، به چهار سند ملحق شده است: کنوانسیون پاریس برای حمایت از مالکیت صنعتی، موافقت‌نامه مادرید مربوط به ثبت بین‌المللی علائم تجارتي و پروتکل مربوط به آن، موافقت‌نامه مادرید برای پیشگیری از نصب نشانه‌های منبع غیر واقعی یا گمراه‌کننده بر کالاها و موافقت‌نامه لیسبون برای حمایت از اسامی مبدأ و ثبت بین‌المللی آنها.

الحاق ایران به کنوانسیون پاریس به عنوان سند مادر در حوزه مالکیت صنعتی و نیز با توجه به مشروط بودن عضویت در برخی دیگر از معاهدات به عضویت در آن، اقدامی کاملاً ضروری بوده است. همچنین الحاق به موافقت‌نامه مادرید مربوط به ثبت بین‌المللی علائم تجارتي و پروتکل مربوط به آن، حمایت از علائم تجارتي ایران در سطح بین‌المللی را تسهیل کرده است. عضویت در موافقت‌نامه مادرید برای پیشگیری از نصب نشانه‌های منبع

1. www.wipo.int/treaties

۲. کشور مبدأ کشوری است که اسم آن یا اسم منطقه یا محل واقع‌شده در آن، اسم مبدأ محسوب می‌شود.

<http://www.lri.ir>

معاونت تحقیقات، آموزش و حقوق شهروندی

غیرواقعی یا گمراه‌کننده بر کالاها و نیز موافقت‌نامه لیسبون برای حمایت از اسامی مبدأ و ثبت بین‌المللی آنها، زمینه‌ای را برای حمایت از محصولات منحصر به فرد ایرانی نظیر فرش، پسته و زعفران در برابر سوءاستفاده کشورهای دیگر به وجود آورده، هر چند تعداد اعضای این دو سند بسیار اندک است و در نتیجه قلمرو این حمایت چندان گسترده نیست.

الحاق به تمام اسناد بین‌المللی در حوزه مالکیت صنعتی رویکرد قابل تأییدی نیست. در پذیرش یا رد عضویت، آنچه باید در نظر گرفته شود مجموعه حقوق و تکالیفی است که الحاق به هر سند برای کشور به دنبال خواهد داشت و اینکه آیا نتایج منفی الحاق در برابر مزایایی که به دست می‌آیند، قابل چشم‌پوشی هستند یا خیر. معاهدات مربوط به طبقه‌بندی‌های بین‌المللی، عملاً در کشور اجرا می‌شوند. با توجه به سرعت پیشرفت علمی کشور و افزایش شتابان تعداد اختراعات، لزوم اتخاذ تدابیری برای تسهیل حمایت مؤثر از آنها در سطح بین‌المللی به شدت احساس می‌شود. همچنین به سبب گسترش ارتباطات تجاری ما با کشورهای خارجی، حمایت بین‌المللی از طرح‌های صنعتی، ضرورتی انکارناپذیر است.

منابع

- شمس، عبدالحمید، حقوق مالکیت بر علائم تجاری و صنعتی، انتشارات سمت، چاپ اول، ۱۳۸۲
- میرحسینی، سید حسن، مقدمه‌ای بر حقوق مالکیت معنوی، نشر میزان، چاپ اول، ۱۳۸۴
- Ladas , Stephen P. , *Patents, Trademarks and Related Rights: National and International Protection* , Third Edition, Harvard University Press, 1975
- Nakayama , Nobuhiro , *Industrial Property Law*, Volume1, Koubundou Publishers , 2000
- *WIPO Intellectual Property Handbook*, Second Edition , WIPO Publication , 2004
- www.wipo.int/treaties.